

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політології

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ШПИГУНСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ»**

Освітня програма “Політологія. Національна безпека”
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність **052** Політологія

Галузь знань **05** Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні
кафедри політології,
Протокол № 3 від 29 січня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Шпигунство як інструмент державної безпеки в сучасному світі
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Викладач (-і)	Монолатій Іван Сергійович
Контактний телефон викладача	+380955826111
E-mail викладача	ivan.monolatii@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	упродовж вивчення курсу згідно розкладу
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Шпигунство як інструмент державної безпеки в сучасному світі» є нормативною компонентою освітньої програми підготовки фахівців з політології за освітнім рівнем «бакалавр». Курс складається з двох змістовних модулів. Предметом вивчення курсу є шпигунство – передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства. Дисципліна спрямована на формування у студентів теоретичних знань щодо розуміння природи шпигунства як злочину проти держави, її національної безпеки. Дисципліна орієнтує на розкриття особливостей державної безпеки сучасності в інформаційній, а також політичній, економічній, воєнній і науково-технологічній сферах – через феномен шпигунства в сучасному світі у його історичних і політичних детермінантах.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою навчальної дисципліни «Шпигунство як інструмент державної безпеки в сучасному світі» є виявлення суті феномену шпигунства, проблем його сутнісної характеристики й співвідношення світового досвіду боротьби з шпигунством в сучасній Україні.</p> <p>Основними цілями вивчення дисципліни є: 1) опанування студентами поняття шпигунства (виконавці, адресати шпигунства); 2) дослідження специфіки політико-правових оцінок шпигунства як інструменту державної безпеки, категоріального апарату, об'єкту, предмету, методів і вимірів шпигунства та його видів; 3) аналіз сучасних підходів щодо вивчення фактів і обставин: а) передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю; б) збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю; в) ініціативи збирання чи передачі відповідних відомостей як виконавців, так і адресатів шпигунства; 4) аналіз нормативно-правової бази України та зарубіжних країн щодо шпигунства, передачі і збиранні певних відомостей Передача іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю; 5) вивчення засад функціонування спеціальних служб України та світу щодо протидії шпигунству.</p>	
4. Компетентності	
<p>Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.</p>	

СК 10. Здатність аналізувати та розуміти сучасний стан і тенденції розвитку міжнародних відносин, їх вплив на національну безпеку держави, об'єктивний характер європейських та євроатлантичних інтеграційних процесів, шляхи досягнення сумісності із збройними силами країн Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

СК 11. Здатність аналізувати основні проблеми забезпечення сфер національної безпеки, зрозуміло надавати оцінку тенденціям розвитку державної політики у сферах національної безпеки, аналізувати доктрини та стратегії національної безпеки іноземних держав та визначати потенційний негативний вплив їх реалізації на національну безпеку України.

5. Результати навчання

РН-17. Використовувати законодавство, вітчизняний та зарубіжний досвід у сферах забезпечення національної безпеки, здійснювати науковий аналіз її сучасного стану.

РН-18. Виявляти загрози національній безпеці держави у відповідних сферах, тенденції розвитку подій та прогнозувати розвиток сценаріїв виникнення надзвичайних ситуацій (аварій, катастроф тощо), узагальнювати та аналізувати причини їх виникнення, розробляти та організовувати проведення заходів із протидії актуальним і потенційним загрозам.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	16
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	56

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
четвертий	Політологія	другий	нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість годин		
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Тема 1. Генеза та сутнісні характеристики шпигунства як інституту та процесу в сучасних політичних відносинах.	2	2	6
Тема 2. Явище шпигунства та проблема його сучасної характеристики в політичній науці.	2	2	6
Тема 3. Історичний розвиток шпигунства. Шпигунство у ХХ – на початку ХХІ ст.	2	2	8
Тема 4. Типи та функції шпигунства в сучасних державах за типами політичних режимів.	2	4	8
Тема 5. Державне та приватне шпигунство: світовий та український виміри	2	2	10
Тема 6. Шпигунство як загроза національній безпеці України та країн ЄС і НАТО.	2	2	6
Тема 7. Механізми протидії шпигунству в сучасних зрілих демократіях (США, Сполучене Королівство)	2	2	6
Тема 8. Суб'єкти шпигунства в Україні: політична традиція та сучасність.	2	2	6

Перелік питань для обговорення на лекції та семінарських заняттях, список літератури для підготовки до кожного заняття та завдання для самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань та вимоги до їх виконання визначені робочою навчальною програмою навчальної дисципліни та розміщені в системі дистанційного навчання.

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	<p>Структура розподілу балів передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відповіді на семінарських заняттях – 30 балів; 2) самостійна робота – 10 балів; 3) виконання індивідуального завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми політологічного характеру – 10 балів (з них 5 балів – за проєкт, 5 балів – за представлення). 4) написання екзаменаційної роботи – 50 балів. <p>Загальна кількість – 100 балів.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: <ul style="list-style-type: none"> – виявлення розуміння сутності понять і термінів – 3 бали; – вміння структурувати основні принципи та методи дослідження – 4 бали; – знання теоретичних засад, завдань, методів – 3 бали; <p>Загальна кількість – 10 балів.</p>
Семінарські заняття	<p>На семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо. Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.</p> <p>Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні від 2 до 5 балів. При переведенні в бали в сумі можна набрати 30 балів. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.</p>
Підсумковий контроль	<p>Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни. Належне виконання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання. Візуалізована презентація на семінарське питання не повинна перевищувати 20 слайдів. Однак слід

	пам'ятати, що візуалізована презентація тільки доповнює підготовлену основну відповідь студента (-ки). 2) індивідуальної роботи. Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (залік) в січні за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.
--	---

8. Політика курсу

- *Політика щодо дедлайнів та перескладання.* Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- *Політика щодо академічної доброчесності.* Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час заліку заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).
- *Політика щодо відвідування.* Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу. Курс передбачає роботу в колективі. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та доповіді мають бути авторськими оригінальними. Можливе зарахування результатів неформальної освіти у відповідності з Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

9. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Закон України «Про національну безпеку України»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Закон України «Про розвідку» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>
3. Закон України «Про контррозвідувальну діяльність»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>

Основна

1. Гофман Д. Е. Шпигун на мільйон доларів. Справжня історія про шпіонаж, Холодну війну та зраду. Пер. з англ. І. Плясов. Харків: Фабула, 2022. 352 с.
2. Дмитренко В. Розвідка та інші таємні служби Стародавнього Риму і його супротивників. Львів: Кальварія, 2020. 704 с.
3. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Пер. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш формат, 2017. 320 с.
4. Макінтайр Б. Шпигун і зрадник. Визначна шпигунська історія часів Холодної війни. Пер. з англ. О. Петришин. Київ: Книголав, 2023. 480 с.
5. Меєр Б. Індустрія розслідування. Як приватні шпигуни впливають на політику. Пер. з англ. О. Тельна. Харків: Фабула, 2023. 264 с.
6. Монолатій І. Макогін псевдо Розумовський. Уявлена українська людина. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2023. 448 с.
7. Плохій С. Убивство у Мюнхені. По червоному сліду. Пер. з англ. М. Климчук. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 512 с.

Допоміжна

1. Андреев В. Віктор Петров. Нариси інтелектуальної біографії вченого. Дніпропетровськ: Герда, 2012. 472 с.
2. Бовгиря А. «Слово і діло». Політичні злочини та політичний розшук в Гетьманщині XVIII ст. 2-ге вид. Київ: Кліо, 2022. 254 с.
3. Галеф Дж. Мислення розвідника. Як припинити обманювати себе й побачити найкраще рішення. Пер. з англ. Н. Яцюк. Київ: Наш формат, 2023. 272 с.
4. Гюркан Е. С. Шпигуни султана. Агентурні, саботажницькі та корупційні мережі XVI століття. Пер. з тур. О. Кульчицький. Львів: Видавництво Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2023. 320 с.
5. Лебедева К. Микола Глущенко – художник і шпигун. Київ – Харків: Видавець Олександр Савчук, 2022. 157 с.
6. *Локальна історія*. 2023. № 9: Розвідка. 96 с.
7. Монолатій І. Ким був і/або не був Яків Макогін? “Gente Ruthenus, natione Americanus” <https://zbruc.eu/node/115605>
8. Монолатій І. «Макогін псевдо Розумовський. Уявлена українська людина» <https://www.istpravda.com.ua/reviews/2023/05/12/162667/>
9. Сирота Р. Війна, шпигуноманія і випробування для української справи у Великій Британії в 1914-1916 роках. *Записки НТШ*. Том ССLVI. Праці Історично-філософської секції. Львів, 2008. С. 363-393.

Інформаційні ресурси

1. Служба зовнішньої розвідки України, <https://szru.gov.ua/>
2. Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/>
3. Secret Intelligence Service MI6, <https://www.sis.gov.uk/>
4. Security Service MI5, <https://www.mi5.gov.uk/>
5. Школа експертів. Іван Монолатій. Приватні шпигуни та їх роль в українському політичному процесі / <https://www.youtube.com/watch?v=oyTE60m6Yc>

Рекомендовані курси на платформах самоосвіти

Курс ВУМ «Про НАТО»: <https://vumonline.ua/course/pro-nato/>

Курс Prometheus «OSINT — розвідка з відкритих джерел та інформаційна безпека» <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/osint-open-source-intelligence/>

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті дистанційного навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника <https://d-learn.pnu.edu.ua/>

Викладач

І. С. Монолатій